

مرکز جهانی علوم انسانی

جمهوری اسلامی ایران - قم ۱۳۵۸

مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی

طهارت و نجاست اهل کتاب با رویکرد نظریه امام (ره)

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته فقه و معارف اسلامی

گرایش: فقه و اصول

نگارش: جبار حسین

استاد راهنما: حجت الاسلام و المسلمین مصطفی جعفر پیشه

استاد مشاور: حجت الاسلام و المسلمین اسماعیل پور وهاب

آبان ۱۳۸۶

□ مسئولیت مطالب مندرج در این پایان نامه به عهده نویسنده می باشد.

□ هرگونه استفاده از این پایان نامه با ذکر منبع، بلاشکال است و نشر آن در داخل کشور منوط به اخذ مجوز از مرکز جهانی علوم اسلامی است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیر و سپاس:

بدون تردید تنظیم و تدوین این رساله مدیون تلاش و زحمات آن دسته از عزیزان و بزرگوارانی است که همواره حقیر را در راستای فراگیری دانش و به خصوص در رسیدن به قله بلند معارف اهل بیت عصمت و طهارت (ع) یاری نموده اند.

در گام برداشتن به این مسیر دوستان دیگری نیز بودند که حقیر را مورد تشویق و ترغیب قرار دادند. لذا جا دارد در ابتدا با زبان الکن و قلم نارسایم از تمامی این عزیزان به طور عام و از کسانی که در به ثمر رساندن این رساله با تلاش بیوقفه و دلسوزی‌های آگاهانه‌ای شان حقیر را کمک کرده اند. تقدیر و تشکر نمایم.

آنانی که با دل پاک و نیت خالص و با راهنمایی‌های دلسوزانه و با تلاش بیوقفه اش نیوری خوب فکر کردن و خوب اندیشیدن را در بنده ایجاد نمودند که اگر بخواهم اسمی از این عزیزان به میان آید نام‌های مبارک و زیبایی اساتید معظم و فرزانه «حجت الاسلام والمسلمین آقای مصطفی جعفر بیسه (زید عزه)» به عنوان استاد راهنما و جناب «حجت الاسلام والمسلمین آقای اسماعیل یور وهاب (زید عزه)» به عنوان استاد مشاور می‌درخشد.

و همین طور از ریاست محترم مرکز جهانی علوم اسلامی جناب آقای حجت الاسلام والمسلمین حاج آقای اعزافی و تمامی دست اندرکاران مرکز جهانی و امور پایان نامه که در سال‌های اخیر تلاش‌های فراوانی را در جهت تحقیق و نگارش و ایجاد روحیه‌ای اخلاقی و قلم‌فرسایی در میان طلاب داشته‌اند. و از مدیریت مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای محامی و مسئول محترم گروه فقه و اصول نهایت تقدیر و تشکر را به عمل آورم و همچنین تلاش و زحمات مسئولین مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی خصوصا واحد پایان نامه را نهایت تقدیر و تشکر را به عمل آورم و آرزوی توفیق روز افزون برای تمامی این عزیزان را از خداوند متان خواهانم.

تقدیم به:

روح بلند و عاشورایی حسین بن علی (ع) وارث همه رهبران مردم و همه آزادگان عدالت خواه در تاریخ بشریت، از آدم و نوح و ابراهیم گرفته تا علی (ع) و محمد (ص).

شخصیت مبارزی که صحنه کربلایش به پهنه تمامی زمین گسترده است و صف هفتاد دو تنی یارانش که در کنار فرات برپا شده بود، در طول تاریخ امتداد یافته که ابتدایش از آدم - آغاز پیدایش نوع انسان در جهان - آغاز می شود و انتهایش تا آخر الزمان (پایان تاریخ) ادامه دارد.

امیدوارم که این تلاش ناچیز را خداوند مهربان بپذیرد و حقیر را از نوکران واقعی اهلیت قرار دهد که نامش این رساله را زینت داده است.

چکیده

در ابتدا یک مقدمه.

موضوع تحقیق حاضر طهارت و نجاست اهل کتاب می‌باشد که هدف اصلی آن همه روشن شدن حکم شرعی آنها از جهت نجس یا پاک بودن است. این رساله مشتمل بر چهار فصل است، فصل اول دارای دو گفتار است در گفتار اول واژه حکم نجاست یعنی معنای کلمه نجس در لغت و اقسام و تعاریف آن به طور کلی بررسی شد. و در گفتار دوم واژه موضوعات حکم یعنی معنای کفر در لغت و اصطلاحی و اقسام و اسباب آن از قبیل انکار ضروری و انحراف اعتقادی یعنی غلات، خوارج و نواصب بررسی شد. و سپس در نهایت اهل کتاب و مصادیق آنها مشخص شد و مجوس، صابین نیز از حیث دیدگاه علما و روایات مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

در فصل دوم: ادله طهارت اهل کتاب بررسی شد، این نیز دارای سه گفتار است، در گفتار اول طهارت اهل کتاب در قرآن یعنی آیه دال بر طهارت بررسی شده است. و در گفتار دوم روایات دلالت کننده به طهارت اهل کتاب از حیث سند و دلالت بررسی شد، و در گفتار سوم قاعده طهارت و اصل براءت مطرح شده است. در فصل سوم: ادله نجاست اهل کتاب بررسی شده است و این دارای سه گفتار است. در گفتار اول نجاست اهل کتاب در قرآن یعنی آیه دال بر نجاست مورد نقد و بررسی قرار گرفت و گفتار دوم مشتمل بر روایات است که در آن روایات دال بر نجاست اهل کتاب از حیث سند و دلالت مورد مناقشه قرار گرفت. و در گفتار سوم اجماع در مسأله نقد و بررسی شد و فصل چهارم مشتمل بر جمع ادله و بررسی از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) از حیث آیات و روایات و در اقوال علمای اعلام و دلایل آنها را مناقشه نمودیم. و در پایان تحقیق خود به این نتیجه رسید که اهل کتاب پاک هستند.

در آخر یک خاتمه به عنوان نتیجه رساله آوردم.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۳	۱. انگیزه‌های تحقیق و ضرورت آن
۵	۲. روش تحقیق
۵	۳. پیشینه تحقیق
۶	۴. محدودیت‌های تحقیق

فصل اول: مفاهیم و کلیات

۸	گفتار اول: بررسی واژه نجاست
۹	کلمه نجس در اصطلاح
۹	اقسام نجاسات
۱۰	بررسی اقسام نجاسات بطور کلی
۱۰	تعاریف تقسیم‌های مذکور
۱۳	گفتار دوم: بررسی واژه کفر و اهل کتاب
۱۳	کفر و انواع و اسباب آن
۱۳	معنای کفر در لغت
۱۴	کفر در اصطلاح فقه
۱۵	اقسام کفار
۱۷	اهل کتاب و مصادیق آن
۱۷	تعریف اهل کتاب
۱۸	تعیین مصادیق کافر کتابی

۱۹	..... مجوس
۱۹	..... قائلین به اهل کتاب بودن مجوس
۲۱	..... قائلین به الحاق مجوس به اهل کتاب نه از خود اهل کتاب
۲۳	..... مجوس از دیدگاه احادیث
۲۵	..... نتیجه
۲۶	..... صابئین
۲۷	..... فرقه‌های صابئین
۲۸	..... کسانی که قائل‌اند صابئین از اهل کتاب نیستند
۲۹	..... آراء مختلف درباره عقاید صابئین
۳۰	..... دیدگاه فقیهان
۳۴	..... تحقیق مسأله
۳۵	..... محور اول: مراد از کتابی در آیه جزیه
۳۶	..... نقد و بررسی
۳۷	..... نتیجه
۴۰	..... محور دوم
۴۲	..... نتیجه
۴۳	..... موضع و برخورد تاریخی
۴۳	..... ذکر عقاید کلامی اهل کتاب
۴۴	..... موضع فقهی در قبال اهل کتاب
۴۴	..... دو نکته قابل توجه
۴۵	..... خلاصه مطالب

فصل دوم: طهارت اهل کتاب و ادله آن

۴۹	..... گفتار اول: طهارت اهل کتاب در قرآن
۴۹	..... تقریب استدلال

۵۰	..... نقد و بررسی
۵۱	..... معنای واژه طعام در قرآن
۵۱	..... معنای طعام در لغت
۵۲	..... استعمال کلمه طعام در لغت - به معنای گندم یا حبوبات
۵۳	..... معنای واژه طعام در قرآن
۵۶	..... ادعای انصراف طعام به گندم
۵۷	..... بررسی مسئله
۵۷	..... فهم عرف از معنای طعام
۵۸	..... نقل اقوال قائلین به طهارت اهل کتاب
۶۰	..... اقوال علماء معاصر در طهارت اهل کتاب
۶۲	..... گفتار دوم: طهارت اهل کتاب در روایات
۷۲	..... اشکال ۱
۷۸	..... نظر فقهاء درباره روایات
۷۹	..... خلاصه مطالب
۸۱	..... گفتار سوم: قاعده طهارت و اصالت براءت
۸۱	..... قاعده طهارت و اصالت البرائه
۸۱	..... اصالت البرائه
۸۳	..... خلاصه مطالب

فصل سوم: نجاست اهل کتاب و ادله آن

۸۵	..... گفتار اول: نجاست اهل کتاب در قرآن
۸۷	..... اشکالات بر استدلال مذکور
۸۷	..... اشکال اول: تناسب آیه با نجاست عرضی
۸۸	..... اشکال دوم: عدم ثبوت نجاست اصطلاحی در زمان نزول آیه

۸۹	اشکال سوم: تقریب صاحب مستدرک
۸۹	جواب اشکال
۹۰	آیا نجاست اصطلاحی هنگام نزول آیه ثابت بوده است؟
۹۲	اشکال چهارم: اخص بودن دلیل از مدعی
۹۳	پیدایش مذاهب
۹۵	خلاصه اشکالات
۹۵	جمع بندی
۹۷	گفتار دوم: نجاست اهل کتاب در روایات
۱۰۹	خلاصه مطالب
۱۱۰	گفتار سوم: اجماع
۱۱۰	مدعیان و استدلال کنندگان به اجماع
۱۱۲	نقدهای بر اجماع
۱۱۳	وجود اقوال مخالف از قدمات
۱۱۳	عدم مرکوز بودن نجاست کفار در اذهان تا زمان غیبت
۱۱۴	عدم استقرار نجاست در عصر نبی(ص)
۱۱۴	مدزکی بودن اجماع
۱۱۵	خلاصه مطالب

فصل چهارم: بررسی نظریه امام خمینی(ره) در مورد طهارت و نجاست اهل کتاب

۱۲۰	گفتار اول: نجاست اهل کتاب
۱۲۰	الف - استدلال به آیه کریمه: «انما المشرکون نجس» برای حکم به نجاست کفار
۱۲۰	شان نزول
۱۲۱	اما شرک در عبادت
۱۲۲	اشکال

۱۲۲	..... جواب اول اشکال
۱۲۳	..... جواب دوم اشکال
۱۲۳	..... جواب سوم اشکال
۱۲۳	..... جواب چهارم اشکال
۱۲۴	..... المجوس
۱۲۴	ب - استدلال به آیه کریمه: «كذلك يجعل الله الرجس على الذين لا يؤمنون»
۱۲۵	ج - استدلال به آیه: «وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ...»
۱۲۸	د - استدلال به آیه: «اتَّخَذُوا أَحْبَابَهُمْ وَرُهَيْبًا لَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ...»
۱۳۰	..... نظریات فقیهان و مفسران اسلامی
۱۳۰	..... آیا احکام اهل کتاب از مشرکین در قرآن جدا هستند؟
۱۳۲	..... نتیجه دلیل اول
۱۳۳	..... ورود اهل کتاب به مساجد
۱۳۸	..... آیا فروش قرآن به غیر مسلمانان از نگاه امام خمینی (ره) جایز است؟
۱۴۰	..... گفتار دوم: روایات
۱۵۲	..... تحقیق
۱۵۳	..... نظر امام خمینی (ره) در رساله به نام نجاسات نوشته شده
۱۵۳	..... نتیجه گیری از روایات
۱۵۵	..... گفتار سوم: اجماع
۱۵۵	..... فقیهانی که ادعای اجماع نموده اند
۱۵۹	..... نقد بر دلیل اجماع
۱۵۹	..... تردید همه فقیهان قائل به نجاست اهل کتاب
۱۶۰	..... چندین رای مخالف اجماع
۱۶۲	..... الحاصل
۱۶۲	..... حکم کشتار چهارپایان به دست اهل کتاب چیست؟

- ۱۶۳ ..... حکم حیوان‌های کشته شده به دست اهل کتاب در حدیث و سنت
- ۱۶۴ ..... کشتار اهل کتاب در سیره نبوی
- ۱۶۶ ..... نتیجه
- ۱۶۶ ..... آیین دادرسی اسلامی در مورد غیر مسلمانان از نظر امام خمینی چیست؟
- ۱۶۷ ..... نتیجه
- ۱۶۹ ..... فتوای امام خمینی
- ۱۷۶ ..... خاتمه و جمع‌بندی نهایی
- ۱۸۱ ..... فهرست منابع
- ۱۸۱ ..... منابع عربی
- ۱۸۸ ..... منابع فارسی

مقدمه

موضوع: طهارت و نجاست اهل کتاب با رویکرد بر نظریه امام خمینی(ره)

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على خير خلقه و اشرف بريته سيدنا و نبينا ابى القاسم
محمد و اله الطيبين الطاهرين سيما بقية الله فى الارضين.

و الحمد لله الذى اكمل دينه و اتم نعمته بامامه سيد المسلمين و قائد الغر المحجلين على بن
ابى طالب و اولاده المعصومين عليهم صلوات المصلين، و الحمد لله الذى جعلنا من المتمسكين بولاية
اميرالمؤمنين على عليه السلام و لعنة الله على اعدائهم اجمعين.

اما بعد:

خداوند متعال با آفرینش انسان به خود با گفتن تبارک الله احسن الخالقين، تبریک گفت:
آنگاه برای رساندن به کمالات و به فعلیت رساندن استعدادهاى نهفته وی، بر او منت نهاد، و در هر
برهه از زمان پیامبر(ص) و پیامبرانى را فرستاد که انسان را در مسیر کمال هدایت نمایند، دین اسلام
همساز با فطرت و نیازهاى آدمی از گهواره تا گور است.

پیامبران فرستاده شده از طرف خدا در هر زمان، خود به کمک دریافت فرامین الهی که کتابهاى
پنجگانه آسمانى باشد، در راه اصلاح مردم و پی افکندن آیینهاى خدایى کوشیدند، و نتیجه کار به
صورت ادیان مختلف به بشر عرضه شد.

منابع اسلامى به ویژه قرآن با ژرفای هفتادگانه آن و راهنمایى راسخان در علوم تأمین گر نیازهاى
اساسى و فطرى انسانها است، قرآن مجید راه سعادت انسان و آیین عبادات و شیوههاى مدنى، اجتماعى
و اقتصادى انسان را به طور کامل بیان کرد. اما چون فرامین و احکام الهی به طور مفصل نازل نشده

است.

خداوند متعال بنا بر آیه شریفه ۴۴، در سوره مبارکه نحل:

«... وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ...»^۱

بیان تفصیل و توضیح را به عهده پیامبر اکرم (ص) نهاده است. و پیامبر (ص) در طول بیست و سه سال که دوران پیامبری ایشان است عهددار تشریح و تفصیل مجملات بودند و در مواردی که نص صریح در قرآن پیدا نمی‌شد، طبق:

«وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ - إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ»^۲ با الهام‌گیری از خدای منان احکام را بیان

می‌کردند.

قرآن‌شناسان و معماران علوم علوی، در بیش از دو قرن، معارف، مقررات و احکام الهی را از کتاب او گرفتند که راه و رسم و فهم و استنباط آنها را نیز در فرایند این راه قرار دادند و روش استخراج نظامات اجتماعی اسلامی، و احکام اساسی را مفتوح نمودند.

پس از غیبت قرآن ناطق حضرت صاحب الامر (ع) فرهیختگان دین الهی، قرآن دانان و حکم‌شناسان تلاش نستوده در بیان و ابلاغ احکام شرعی و فرمانروایی دین بر جوامع بشری کردند که در این راه رنج‌های جانسوزی را متحمل شده و از هیچ مانعی نهراسیدند، آنان با هر دوره‌ی یا عرضه‌ی پریش‌های جدید و نیازهای نوپیدای جوامع در منابع و متون دینی اندیشه دینی را پروراندند و دائرة المعارف‌های عظیم و پر مایه‌ای در زمینه فقه از خود به یادگار گذاشتند.

همانطوری که گفته شد، قوانین شریعت اسلامی، آن قدرت‌پویایی را دارد که بتواند همواره نقش اداره و تدبیر جوامع را داشته باشد.

امروز حفظ نظام اسلامی منوط به پیشرفت تکنیک و بالا بردن دانش‌های بشری است، اگر نظام اسلامی به علم و تکنیک مجهز نشود و یا حتی جلوتر از دیگر کشورها نرود مصداق «اتم الاعلون» نخواهد شد، و در گرداب «رکون الی الظالمین» فروخواهد رفت.

۱. سوره نحل، آیه ۴۴.

۲. سوره نجم، آیات ۳-۴.

فقه اسلامی را باید از زاویه پاسخگویی به نیازهای اساسی انسان‌ها، بازسازی کرد، و از توانایی‌های فکری و نظری علوم، در توانا کردن منطق استنباط آن بهره جست، و با عرضه پرسش‌های برخاسته از زندگی صنعتی و زندگی مشترک و اجتماعی به فقه آن را بسنده نمود که در همین رابطه یکی از مسایل فقهی که بشر در زندگی روزمره با آن (خصوصاً در کشورهای غیر اسلامی) سروکار دارد که بایستی آن را به درستی پاسخ داد مسأله (طهارت یا نجاست اهل کتاب است)، سؤال‌های اصلی و فرعی این تحقیق عبارت‌اند از:

۱. آیا کفار پاک هستند یا نجس مخصوصاً اهل کتاب.
  ۲. معنی کفر چیست؟
  ۳. انواع کفر کدام است؟
  ۴. چه کسانی کفار هستند؟
  ۵. آیا یهود و مسیحیان معاصر مشرک هستند یا خیر؟
- اینها از جمله پرسش‌هایی هستند که می‌بایستی آنها را طبق موازین فقه درست پاسخ داد که در تحقیق حاضر مسایل مذکوره بررسی و پاسخ داده شده است.

۱. انگیزه‌های تحقیق و ضرورت آن

۱. باریافتن در محضر قرآن و احادیث (فقه) لذتی را در روح و روان انسان به جا می‌گذارد و قرائت و فهم و انتقال معانی قرآنی و احادیث همه توفیقاتی است که اگر نصیب بنده‌ای گشت باید علی‌الدوام شاکر محضر الهی باشد، لذا اولین انگیزه تحقیق در مورد یک موضوع فقهی برای شیفتگان آن چشیدن فهم و غوطه زنی در عمق آن است.
  ۲. فقه در همه نیازهای بنیادی بشر حرف و حدیث دارد، انجام این فهم در مرتبه اول متوجه محققین حوزه‌های دینی است.
  ۳. در کشوری که ما زندگی می‌کنیم پنج درصد اهل کتاب و غیر مسلمان هستند در این صورت اختلاط مسلمانان با اهل کتاب طبیعی است و ارتباط اجتماعی با آنها ضرورت دارد.
- با این وضع مسأله نجاست کفار و غیر مسلمانان و لزوم اجتناب از آنها مشکلی است که افراد پایبند به احکام فقهی را پیوسته در تنگنا قرار داده است. و از سوی دیگر اظهار این عقیده شیعی موجب زدگی

و انزجار کفار از اسلام و تشیع شده است. و همچنین چیزی موجب شده که آنها عکس العمل نشان دهند. اگرچه ملاک اصلی جز انجام تکلیف و تبعیت محض از احکام الهی نیست.

۴. از آنجا که اسلام دین همه بشر است، و قرآن نیز کتاب هدایت همگان است، هر انسان عاقلی برقراری روابط دوستانه مسلمانان با پیروان ادیان دیگر را پذیرفته و آن را معقول می‌داند، خصوصاً در جهان پیشرفته معاصر که مرزهای جغرافیایی نمی‌تواند انسان‌های روی کره زمین از هم جدا کند و به مدد وسائل ارتباط جمعی از قبیل ماهواره و اینترنت دنیا به شکل دهکده درآمده که تمامی اهالی آن به راحتی می‌توانند باهم رابطه برقرار نموده و افکار و اندیشه و فرهنگ و عقاید و علوم و تکنولوژی خود را به یکدیگر انتقال دهند، با این وجود گوشه‌گیری و انزوا، امری غیر ممکن و نشدنی است.

از طرف دیگر اسلام دین همه عالم می‌باشد و بدیهی است که برای عالمگیر شدن احکام و فرهنگ آن ابتدایی‌ترین کار ارتباط با همه مردم در اقصی نقاط این کره خاکی بوده و مسلمانان برای تبلیغ و نشر دین خود باید با مردم جهان رابطه برقرار نمایند تا آنان را به راه راست و هدایت قرآنی رهنمود سازند.

بدون شک انسان چون مدنی بالطبع است، بقاء و جهاتش در مجتمع بوده و اجتماعی زیستن است. و مسلمانان نیز از این قاعده مستثنی نیستند. سیاستمداران مسلمان دانشجویان، بازرگانان، تجار، صنعتکاران و غیره برای برقراری روابط سیاسی، اقتصادی، تجاری خویش و انجام پروژه‌های صنعتی و تحصیل علوم و غیره ناچارند در میان ملل بیگانه اهل کتاب و مذاهب آسمان دیگر مدت‌ها زندگی کنند، و بدون برقراری روابط دوستانه و مسالمت‌آمیز این امور نمی‌توانند با موفقیت کامل انجام پذیرد، و این ارتباط با اجتناب از آنها امکان پذیر نیست.

بنابراین ضروری‌ترین ابزار برای تحقیق امور یاد شده و نظیر آن و دعوت و تبلیغ دین، ایجاد رابطه با ملل بیگانه و اهل ادیان دیگر است، چون پذیرش دین جز در سایه ایجاد تفاهم و همدلی و دوستی امکان پذیر نیست.

امام خمینی (ره) بزرگ معمار انقلاب اسلامی و احیا کننده اسلام ناب محمدی در عصر حاضر در ارتباط با برقراری روابط محترمانه با سایر کشورهای غیر اسلامی بیانات راهگشا و مبسوطی دارند، از جمله می‌فرمایند: «ما باید همانگونه که در زمان صدر اسلام، پیامبر سفیر به این طرف و آن طرف

می‌فرستاد که روابط درست کند، عمل کنیم و نمی‌توانیم بنشینیم و بگوییم که با دولت چه کار داریم؟ این برخلاف عقل و برخلاف شرع است.^۱

حضرت امام خمینی در پاسخ به خبرنگاران فرمودند: تمامی کشورها اگر احترام ما را حفظ کنند ما هم احترام متقابل را حفظ خواهیم کرد. و اگر کشورها و دولت‌ها بخواهند به ما تحمیلی کنند از آنها قبول نخواهیم کرد، نه ظلم به دیگران می‌کنیم و نه زیر بار ظلم دیگران می‌رویم.^۲

۲. روش تحقیق

روش کتابخانه‌ای با استفاده از شیوه‌ی (تحلیلی و توضیحی) است و منابع مورد استفاده عمدتاً کتاب‌های فقهی امامیه و کتاب‌های روایی می‌باشد. علاوه بر این کتاب‌های تفسیری، کلامی، تاریخی و... نیز مورد توجه قرار گرفته است، و با توجه به این که موضوع این تحقیق وابسته به فقه است. نگارنده کاری که انجام داده است. بررسی و تحقیق فی‌الجمله در ادله طهارت و نجاست اهل کتاب است.

۳. پیشینه تحقیق

برخی از متأخرین در بحث‌های استدلالی خودشان نسبت به اهل کتاب این موضوع را به نحو مختصر مطرح کرده‌اند، اما قداماً چون در تدوین کتب فقهی متعهد بودند، از تعابیر متن روایات خارج نشوند، لذا آنان از تعابیر روایت از قبیل مصافحه با یهود و نصاری و استفاده از ظروف و لباس و رختخواب و غیره اکتفا کرده‌اند. ولی اخیر چهار کتاب مستقل در این باره به چشم می‌خورد از قبیل طهارة الکتابی (محمد مهدی تسخیری) و طهارة الکتابی فی فتوی سید حکیم (از آیه الله جناتی) و لب الالباب (آیه الله لنگرودی) و نتایج الافکار فی نجاسة اهل الکتاب (علی کریمی جهرمی) من جمله بحث شده است. ولی نظر حضرت امام خمینی (ره) در مورد طهارت و نجاست اهل کتاب اصلاً بحث نشده است.

ویژگی‌های کتاب:

ویژگی‌های آن عبارت است از:

۱. این تحقیق به دلیل فقهی بودن موضوع آن (طهارت و نجاست) دارای ماهیت «فقهی استدلالی»

۱. روح الله امام خمینی، صحیفه نور، ج ۱۹، ص ۹۳.

۲. روح الله امام خمینی، صحیفه نور، ج ۴، ص ۳۳۸.

است و بیشتر بر مراجعه به نصوص قرآن، حدیث و متون فقهی مبتنی است.
 ۲. از آنجا که بخشی از مباحث این کتاب در پرتو مفاهیم و دلالت آیاتی از قرآن است و روایاتی از احادیث است و اقوال علماء اعلام و اجماع است.
 ۳. انتخاب «طهارت اهل کتاب» به عنوان موضوع تحقیق هرچند پیش از این مورد بحث واقع شده ولی تا حدی تازه به نظر می‌رسد. و بررسی آن از نوآوری‌های مهم این رساله به شمار می‌آید.

۴. محدودیت‌های تحقیق

پژوهش کامل در این موضوع نیازمند وجود همه منابع، امکانات و فرصت لازم بود. اگرچه خدای منان را بر تأمین بسیاری از امکانات فوق سپاس گذاریم اما محدودیت‌های نیز وجود داشت:

۱. از آنجا که موضوع طهارت یا نجاست ذاتی کفار، نزد فقیهان قبل از شیخ طوسی مطرح نبوده، لذا از نظریات قدماء بزرگوار محروم بودیم. چون فقیهان بزرگ ده قرن گذشته نیز در این باره نظری ابزار نداشته یا فتوای خود را در کتب ثبت نکرده‌اند.
۲. بعضی از فقیهان شیعه در حالی که ممکن بود قائل به طهارت ذاتی اهل کتاب و... باشند به دلیل آماده نبودن افکار عمومی و مسائلی چند، فتوای خویش را اظهار ننموده و حکم به احتیاط داده‌اند.
۳. انجام تحقیق کامل در این باره تتبع و تدوین جامع تر و عمیق تر را می‌طلبد. اما محدودیت وقت این اجازه را به ما نداد.
۴. در پایان سخن: بنده اظهار می‌کند که اثر حاضر قطعاً از نقص و خلل، خالی نمی‌باشد. امید است در مراحل بعدی گام‌های محکم تری برداشته شود.

فصل اول:

مفاهیم و کلیات

قبل از ورود به بحث توجه به این نکته لازم است که مبادی بحث را به صورت اشاره و اجمال ذکر می‌کنیم نه به صورت بررسی تام و الا از هدف اصلی باز می‌مانیم و چه بسا این مباحث از مباحث اصلی کتاب گسترده تر شود. لذا به صرف توضیحات لغوی و اصطلاحی اکتفا می‌کنیم. مطالب این فصل در چند گفتار ارائه می‌شود:

گفتار اول: بررسی واژه نجاست

۱. معنای کلمه نجس در لغت: اقوال لغت شناسان در مورد کلمه (نجس) در موارد زیر خلاصه می‌شود.
النجس (بفتح العین و کسرها) بمعنی القذاره - کلمه نجس بمعنی قذارت یعنی کثیفی و پلیدی است.^۱
  ۲. به معنای ضد طهارت استعمال شده است.^۲
  ۳. به معنای غیر نظافت نیز استعمال شده است.^۳
- از کلمات لغویین ظاهر می‌شود که معنای کلمه (نجس) منحصر در قذارت ظاهریه است، که در اعیان به رجس و دنس هم تعبیر می‌کنند.^۴
- و از طبق تصریح مفردات راغب، کلمه (نجس) برای قذارت وضع شده است ولی اعم از حسیه و معنویه است که شامل هر دو می‌شود.^۵

---

۱. راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، حرف نون، ص ۵۰۳؛ ابی الفضل جمال الدین محمد بن مکرّم ابن منظور، لسان العرب، ج ۶، ص ۲۲۶؛ شیخ فخرالدین طریحی، مجمع البحرین، ج ۴، ص ۱۱؛ سعید الخوری شرتوتی، اقرب الموارد، ج ۵، ص ۳۵۲؛ علی اکبر دهخدا، لغتنامه دهخدا، ج ۴، ص ۲۲۳۴۸.

۲. احمد بن محمد بن علی قیومی، مصباح المنیر فیروز آبادی القاموس المحیط، ج ۲، ص ۳۶۹.

۳. شیخ فخرالدین طریحی، مجمع البحرین، ج ۴، ص ۱۱۰؛ سعید الخوری شرتوتی، اقرب الموارد، ج ۵، ص ۳۵۲.

۴. محمد مهدی تسخیری، طهارت الکتابی، ص ۲۴.

۵. راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، حرف نون.